

Andrzej Pepłoński

"Polityka Japonii wobec Polski
1918-1941", Ewa Pałasz-Rutkowska,
Warszawa 1998 : [recenzja]

Słupskie Studia Historyczne 6, 155-157

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Pałasz - Rutkowska, *Polityka Japonii wobec Polski 1918-1941*, Warszawa 1998, ss.252.

Odległa Japonia odgrywała istotną rolę w polityce zagranicznej Drugiej Rzeczypospolitej. Wpłynęło na to kilka czynników. Do ważniejszych należy zaliczyć podjęcie, wiele lat przed odzyskaniem niepodległości, poufnych kontaktów politycznych i wojskowych przez Romana Dmowskiego i Józefa Piłsudskiego, a w okresie międzywojennym utrzymujące się zagrożenie dla Polski i Japonii ze strony ZSRR. Pomimo dużego znaczenia nadawanego współpracy z Japonią przez obóz piłsudczykowski efekty okazały się niewielkie. Nieoficjalne kontakty utrzymywano również podczas II wojny światowej. Sprawa polsko-japońskich stosunków politycznych i wojskowych należy do mniej znanych aspektów naszej najnowszej historii.

Autorka recenzowanej książki pracuje w Zakładzie Japonistyki i Koreanistyki Uniwersytetu Warszawskiego i od wielu lat specjalizuje się w historii Japonii. Badania prowadzone w tamtejszych archiwach zostały ukoronowane kilkoma cennymi publikacjami dotyczącymi japońskiego nacjonalizmu, cesarskiej armii, stosunków polsko-japońskich. Najnowsza praca powstała przy wykorzystaniu bogatej bazy źródłowej, znajdującej się w archiwach japońskich i polskich, licznych materiałów archiwalnych publikowanych w kraju i za granicą, pamiętników i wspomnień oraz opracowań. Na uwagę zasługują liczne relacje uzyskane przez autorkę. Przydatne są dane zawarte w aneksach a zwłaszcza biogramy czołowych polityków i wojskowych Japonii.

Chronologiczno - problemowy układ pracy umożliwia śledzenie dynamiki wzajemnych stosunków a przyjęte etapy wynikają z zachodzących zmian w intensywności i podstawowych założeniach. Podczas pierwszego etapu, obejmującego lata tuż po pierwszej wojnie światowej, oba państwa starały się wypracować podstawy współpracy. Japonia już wówczas uznawała, że Polską stanowi doskonały punkt strategiczny między Radziecką Rosją a Europą Zachodnią. Wojskowi specjaliści japońscy wskazywali na dogodną pozycję naszego państwa do obserwacji sytuacji w ZSRR. Kontakty między wywiadami obu państw zacieśniały się szybciej niż oficjalna współpraca. Już w okresie wojny polsko-

bolszewickiej wymiana informacji była bardziej intensywna od przedstawionej w recenzowanej książce.

W pierwszej połowie lat dwudziestych Japonia przeżywała trudności wewnętrzne a na arenie międzynarodowej musiała doprowadzić do normalizacji stosunków z ZSRR. Podpisany trakt z tym państwem nie wywołał zadowolenia w japońskich kręgach opozycyjnych. W następnych latach uwaga Japonii skupiała się na wydarzeniach w Chinach. Stopniowo rząd japoński podejmował kroki zmierzające do zacieśnienia współpracy z Polską. Przejawem przychylności Japończyków wobec postulatów naszej dyplomacji było udzielone poparcie kandydatury Polski jako członka Ligi Narodów. W połowie lat dwudziestych w Polsce coraz częściej zaczęli składać wizyty politycy i wojskowi Japonii. Wśród osób kierowanych do naszego kraju na studia i staże przeważali specjaliści od spraw rosyjskich. Podobna sytuacja panowała wśród personelu poselstwa japońskiego w Warszawie. W tym okresie większe zainteresowanie Polską wykazywał japoński Sztab Generalny niż MSZ tego państwa. Oficerowie angażowani do prac wywiadowczych po powrocie z Polski z reguły awansowali i obejmowali ważne funkcje w Armii Kwantuńskiej lub centralnych instytucjach wojskowych.

Najwybitniejszym oficerem japońskim, który przyczynił się do zacieśnienia współpracy wojskowej a zwłaszcza wywiadowczej z Polską był kapitan Yamawaki Masataka, awansowany dość szybko do stopnia generała. Po stronie polskiej znaczny udział w zbliżeniu obu sztabów odegrał płk Wacław Jędrzejewicz.

Na początku lat trzydziestych nastąpiły poważne zmiany w polityce zagranicznej i wewnętrznej Japonii spowodowane trudnościami ekonomicznymi. Jednocześnie nasiliły się tendencje nacjonalistyczne wśród przedstawicieli japońskich sił zbrojnych. One to sprzyjały realizacji planów podboju Azji. Najważniejsze miejsce zajmowała w nich Mandżuria. We wrześniu 1931 r. Japonia rozpoczęła działania wojenne w tym rejonie Azji, które kontynuowano przez kilkanaście lat. Incydent mandżurski skomplikował stan stosunków japońsko-radzieckich. Oba państwa zwiększały liczebność swych sił zbrojnych na Dalekim Wschodzie. Wspólna obserwacja Armii Czerwonej stała się jednym z ważniejszych elementów współpracy wojskowej między Japonią i Polską. W recenzowanej pracy pominięto liczne szczegóły tego współdziałania, ale zostały zachowane najważniejsze jej elementy. Wiele nowych fak-

tów ujawniła autorka przedstawiając zabiegi podejmowane przez dyplomację japońską wokół tzw. paktu antykominternowskiego i podczas mediacji zamierzających do poprawy stosunków polsko-niemieckich.

Pewien niedosyt wywołuje zbyt pobieżne potraktowanie poufnych kontaktów polsko-japońskich podczas II wojny światowej. Były one również przejawem polityki zagranicznej Japonii i trwały po 1941r., stanowiący końcową cezurę książki.

Reasumując należy podkreślić, że recenzowane opracowanie otwiera kolejny etap w badaniach polityki zagranicznej Drugiej Rzeczypospolitej, wnosi wiele nowych ustaleń i pozwala lepiej zrozumieć oraz ocenić wysiłki dyplomacji i kół wojskowych obu państw.

Andrzej Peplowski
WSP Słupsk

Andrzej Czarnik, *Z dziennika hitlerowskiego propagandy. Zapiski Wernera Kocho z Człuchowa z lat 1936 - 1941*, Słupsk 1998, ss. 251

Thomas Carlyle stwierdził, że historia jest wyciągiem z niezliczonych biografii. Zgadzając się z tym zdaniem, należy jednak uczynić zastrzeżenie: odtwarzanie i rozumienie dziejów na podstawie biografii ma różną wartość, w zależności od tego co stanowi przedmiot dociekań. Jeżeli będą to problemy z zakresu historii gospodarczej czy historii systemu prawnopolitycznego wówczas losy jednostek, zwłaszcza przeciętnych, schodzą na dalszy plan. Jednak od kiedy historia społeczna przestała być kroniką wydarzeń, historykowi nie wolno lekceważyć zagadnień związanych z socjologią i psychologią zbiorową. Są one bowiem podstawą do zrozumienia dziejów wszelkich społeczności ludzkich, i to